

**Методичні рекомендації щодо викладання курсу “Київщинознавство”
у 2016-2017 навчальному році**

Володимир Гудима

методист відділу викладання

географії, економіки, краєзнавства

КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»

Пріоритетним напрямом виховання дітей та молоді в національній системі освіти є виховання у учнів патріотизму, національної самосвідомості, любові до рідної землі

Патріотичне виховання школярів - це систематична і цілеспрямована діяльність з формування у учнів високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині, готовності до виконання громадянського обов'язку і конституційних обов'язків по захисту інтересів України.

Патріотизм починається з виховання любові до своєї малої батьківщини - села, міста в якому народився і звідки беруть початок твої корені.

Виховання почуття патріотизму можливе через вивчення історії свого рідного краю, історії сім'ї, вшанування пам'яті предків, вивчення культурної спадщини свого народу. Одна у нас земля - простора, рясна, багатством природи обдарована. Кожному на ній знайдеться місце, кожному вона домом рідним стане, якщо зуміємо зберегти її єдиною і сильною, будемо готові захищати її.

Становлення патріотизму як стрижня якості особистості базується на вихованні патріотичної свідомості. У вирішенні цього завдання велике значення належить краєзнавству, так як ознайомлення з природою краю, економікою, народною творчістю, традиціями свого народу не тільки розвиває фізичні та естетичні якості учнів, а й їхню духовно-моральну спрямованість.

Велика роль у процесі формування ідеології патріотизму у молодого покоління належить краєзнавству.

Саме краєзнавча робота посідає важливе місце в навчально-виховному процесі з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти вихованню у молоді почуття патріотизму, національної свідомості, високої моральності.

Київщинознавство – складова частина загального краєзнавства, особливості якого обумовлено специфікою вивчення Київської області.

Київщинознавство – курс за вибором, структурний компонент варіативної частини базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів.

Курс «Київщинознавство» може також вивчатись як факультативний курс.

Вивчення курсу у 2016/2017 навчальному році буде здійснюватися за навчальною програмою “Київщинознавство. 1-11 класи”, схваленою ДНУ "Інститут інноваційних технологій і змісту освіти" Міністерства освіти і науки України від 02.06.2014 № 14.1/12-Г-811.

У кожному класі на вивчення курсу “Київщинознавство” відводиться 35 годин на рік (1 година на тиждень). Структурних змін у програмі не передбачено

Відповідно до Листа Міністерства освіти і науки України № 1/9-303 від 11.06.2014 "Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів та структуру 2014/2015 навчального року", облік занять з курсів за вибором може здійснюватися на сторінках класного журналу або у окремому журналі. Рішення щодо оцінювання навчальних досягнень учнів також приймається навчальним закладом.

Факультатив проводиться для окремих учнів, чи групи учнів. У класному журналі (у випадку відсутності вільних сторінок – в окремому журналі) зазначається склад групи, яка відвідує факультативні заняття, та ведеться облік відвідування. Оцінювання навчальних досягнень учнів може здійснюватися за рішенням педагогічної ради.

У процесі навчання необхідно показати зв'язок між історією свого краю та історією України, природними особливостями території Київщини і географічною оболонкою, між господарством і культурною спадщиною нашого краю та загальноукраїнською економікою і культурою.

Особливості викладання курсу «Київщинознавство»:

У 1–му класі необхідно впроваджувати ігрові форми навчальної діяльності з використанням наочності, враховуючи ознайомлюючий характер курсу для даної вікової категорії дітей. Провідними є теми «Моя родина», «Твій населений пункт», «Люби і знай свій рідний край», «Твоє духовне коріння».

У 2 класі учні вивчають свій рід і осмислюють себе частинкою населення свого міста чи села, Київщини, України. Такий підхід дає можливість підтримувати розвиток перших паростків патріотизму і національної самосвідомості у дітей.

У 3 класі основною є тема "Твоє духовне коріння". Вона має народознавче спрямування під час вивчення якої учні знайомляться з народними звичаями, обрядами, святами. При вивченні даної теми рекомендуємо використовувати літературу з народознавства для початкової школи.

У 4 класі провідними є теми «Мій рідний край», «Мій населений пункт», «Моя родина», під час вивчення яких учні знайомляться з особливостями природи, населення, його господарської діяльності в Київській області та в своєму населеному пункті.

Значна увага у 1-4 класах має приділятися проведенню екскурсій, уроків-мандрівок, пізнавально-дослідницьких занять на відкритій місцевості з метою більш глибокого вивчення рідного краю.

У 5 класі курс "Київщинознавство" має природничо-географічне спрямування. Особливу увагу необхідно приділити вивченню природних, економічних, культурно-історичних особливостей своєї місцевості.

Теми «Розвиток історичних подій на території Київщини», «Література рідного краю», «Мистецтво Київщини», «Мова та топоніміка рідного краю» є провідними у 6 класі. Під час вивчення цих тем треба звернути увагу учнів на історичні події, які відбувались у XIII – XX століттях на території Київщини, на місця, пов'язані з життям і творчістю Т.Г.Шевченка, письменників Київщини, відомих художників, музикантів, акторів театру і кіно Київщини.

Вивченню історії освіти і науки рідного краю від найдавніших часів до сьогодення, системи охорони здоров'я, розвитку засобів масової інформації на території Київщини – періодичних видань, радіо, телебачення, поштового зв'язку, книгодрукування треба приділити у 7 класі.

У 8 класі курс «Київщинознавство» має народознавчий характер. Головну увагу треба приділити вивченню основних етапів розвитку традиційного господарства, давати характеристику основним видам промислів і ремесел Київщини, звичаям та обрядам населення нашого краю.

Культурно-етнографічні та мовні особливості населення Київщини, походження основних топонімічних назв географічних об'єктів нашої області будуть вивчатись у 9 класі.

Особливості природи Київщини вивчаються у 10 класі. Учні поглиблюють свої знання про особливості рельєфу, кліматичні умови рідного краю, гідрологічні об'єкти, види ґрунтів, рослинний і тваринний світ, екологічні проблеми області, природно-заповідні території різних рівнів, що розташовані в нашому регіоні.

У 11 класі учні знайомляться з господарським і соціальним комплексом України, спеціалізацією промисловості і сільського господарства, освітньою системою Київської області, найбільш відомими науково-дослідними установами, культурними надбаннями рідного краю. Особливу увагу треба приділити профорієнтаційній роботі з учнями.

На викладання київщинознавства за рахунок варіативної складової навчального плану відводиться:

- У 1-9 класах загальноосвітніх навчальних закладів області 35 годин (1 год. на тиждень).
- У 10-11 класах загальноосвітнього напрямку курс викладається у повному обсязі (35 год. на навчальний рік)
- У 10-11 класах профільного напрямку не менше 17 годин (0,5 год. на тиждень) на навчальний рік.

Викладати курс "Київщинознавство" у 10 - 11 класах повинні вчителі, які пройшли курсове підвищення кваліфікації на базі Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Поточне, семестрове і річне оцінювання навчальних досягнень учнів з київщинознавства може здійснюватися за пропонованими критеріями та 12-бальною системою, а основною одиницею оцінювання – навчальна тема. Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці семестру та навчального року у формі заліку.

Початковий рівень навчальних досягнень учнів характеризується фрагментарним володінням учнем навчальним матеріалом. Учень може розпізнавати окремі краєзнавчі об'єкти, з допомогою вчителя намагається давати їм визначення.

Критерії оцінювання:

1 бал – учень розрізняє окремі компоненти природи, населені пункти, історичні події; за допомогою вчителя відтворює їх та виконує фрагменти практичних завдань.

2 бали – учень відтворює окремі факти на елементарному рівні, розрізняє один або декілька запропонованих краєзнавчих об'єктів, має поверхові уявлення про них; практичні завдання виконує лише за допомогою вчителя.

3 бали – учень відтворює менше половини навчального матеріалу, дає нечіткі характеристики краєзнавчих об'єктів, має обмежений термінологічний та словниковий запас; з допомогою вчителя виконує практичні завдання без висновків та узагальнень.

Середній рівень навчальних досягнень передбачає, що учень розуміє основний матеріал, з допомогою вчителя визначає поняття, частково пояснює взаємозв'язки у природі та суспільстві, використовує додатковий краєзнавчий матеріал, правильно використовує джерела знань.

Критерії оцінювання:

4 бали – учень дає нечітке визначення основних понять і термінів, частково відтворює текст навчального матеріалу, називає краєзнавчі поняття, повторює за зразком практичну роботу, під час відповіді намагається користуватись допоміжною літературою.

5 балів – учень відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків, описує природні об'єкти та суспільні явища за типовим планом; намагається робити висновки без підтвердження їх прикладами, частково володіє краєзнавчою номенклатурою.

6 балів – учень самостійно дає більшість визначень, відтворює значну частину вивченого матеріалу; з допомогою вчителя виявляє причинно-наслідкові зв'язки, ілюструє їх власними прикладами; може користуватись з допомогою вчителя джерелами краєзнавчої інформації.

Достатній рівень навчальних досягнень характеризується достатнім володінням програмового навчального матеріалу, підтверджує свої знання відповідними аргументами, здатен застосовувати здобуті знання на практиці. Правильно відбирає джерела необхідних знань з краєзнавчої тематики. Здатний узагальнювати спостереження за природними та суспільними явищами, що відбуваються на території Київщини.

Критерії оцінювання:

7 балів – учень має достатні знання і застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій; має цілісне уявлення про природі та суспільні явища в Київській області, вміє вести спостереження за навколишнім середовищем; достатньо володіє краєзнавчою номенклатурою.

8 балів – учень засвоїв основні історичні, природні, господарські, суспільні, етнографічні поняття і категорії про Київську область; застосовує здобуті знання на практиці, використовуючи прийоми аналізу при характеристиці природних та суспільних явищ, показує їх зміну в часі; вміє наводити приклади взаємозв'язків явищ та процесів, які відбуваються на загальнодержавному та регіональному рівнях; знає обов'язкову краєзнавчу номенклатуру.

9 балів – учень на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом з київщинознавства, може застосовувати його для виконання практичних робіт; має чіткі уявлення про компоненти природи і просторову організацію суспільного життя Київщини; пояснює причинно-наслідкові зв'язки в природі, господарстві, між історичними явищами; супроводжує показ краєзнавчих об'єктів їх словесним описом.

Високий рівень навчальних досягнень передбачає правильну відповідь, повне розкриття змісту понять, закономірностей і взаємозв'язків, що існують в природному середовищі та суспільстві. Учень грамотно і творчо використовує краєзнавчі матеріали та інші джерела знань, вміє робити висновки та узагальнення на основі практичної діяльності; правильно проводить спостереження, оформляє та аналізує їх результати.

Критерії оцінювання:

10 балів – учень володіє набутими знаннями та використовує їх для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних, природничих, суспільних процесів на території Київщини; робить аргументовані висновки; рецензує відповіді інших учнів; дає розгорнуту відповідь по темі; вільно застосовує більшість краєзнавчих понять та може їх класифікувати; добре володіє краєзнавчим матеріалом.

11 балів – учень володіє глибокими й міцними знаннями, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати; може аналізувати краєзнавчу інформацію, вміє працювати з рекомендованими вчителем джерелами краєзнавчої інформації, та на високому рівні її аналізувати та використовувати.

12 балів – учень у повному обсязі опанував програмовий матеріал; має глибокі й міцні знання; здатний презентувати власне бачення краєзнавчих явищ та процесів; самостійно аналізувати природні та суспільні явища, здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє краєзнавчою інформацією та творчо її використовує.

У процесі вивчення київщинознавства важливе значення має пошуково-дослідницька діяльність учнів. У 2016 - 2017 навчальному році, буде продовжений огляд-конкурс робіт учнівської молоді "Топоніміка й історія освіти рідного краю", головною метою якого є активізація пошуково-дослідницької краєзнавчої роботи в регіонах області. Завдання цього конкурсу повинні реалізуватися під

час вивчення більшості тем курсу «Київщинознавство». Умови проведення огляду-конкурсу надруковано в Інформаційно-методичному збірнику управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації № 5 за 2008 рік.

У процесі викладання київщинознавства можна використовувати навчальні посібники і підручники для 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11 класів, електронний навчально-методичний комплекс «Київщинознавство», електронний посібник «Київщинознавство» 2 клас», географічний атлас «Київщина: Моя мала Батьківщина, навчальні посібники, які випущені в регіонах Київської області.

Рекомендована література

Посібники, підручники, електронні навчально-методичні комплекси, атласи

1. Київщина: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина / Від. ред. Т.В.Погурельська. - К.: ТОВ "Видавництво "Мапа", 2001. - 24с.
2. ЕНМК «Київщинознавство»/ В.М. Гудима. - Біла Церква: КОПОПК, 2012.- (100Мб).
3. Електронний посібник «Київщинознавство» 2 клас. - Біла Церква: КОПОПК, 2013.- (136Мб).
4. Ткаченко Л.П., Гудима В.М. Київщинознавство. 3 клас. – Біла Церква: КОПОПК, 2008. – 132 с.
5. В.М.Гудима, Л.П.Ткаченко Київщинознавство. 4 клас: Навчально- методичний посібник. - Біла Церква: КОПОПК, 2006. - 138 с.
6. Навчально-методичні матеріали до викладання курсу Київщинознавство у 6 класі: Посібник/ Автори - упоряд.: А.І.Довгань, В.В.Совенко. - Вишневе: КПВД “Педагогіка”, 2002. –69 с.
7. Довгань А.І., Совенко В.В., Гудима В.М. Київщинознавство. Підручник для 7 класу загальноосвітньої школи. – Біла Церква: КОПОПК. 2004. – 118 с.
8. Київщинознавство 8 клас: Навчально-методичний посібник/ автори-упорядники В.М.Гудима, А.І.Довгань, В.В. Совенко – Біла Церква: КОПОПК, 2006. – 240 с.
- 9.Цимбалюк В.І., Гудима В.М. Київщинознавство: Підручник для 9 класу загальноосвітньої школи. – Біла Церква: КОПОПК, 2004. - 144 с.
- 10.Київщинознавство.10 клас: Навчально-методичний посібник / Автори-упоряд.: А.І.Довгань, В.В.Совенко, В.М.Гудима. – Біла Церква: КОПОПК, 2003.-159 с.
- 11.Довгань А.І., Совенко В.В., Гудима В.М. Київщинознавство 11клас:Навчально-методичний посібник. – Біла Церква: КОПОПК, 2004. – 230 с.
- 12.Київщинознавство: Посіб. для вчителя / За ред. І.Л.Лікарчука.- К.: [Вид. Ешке О.М.], 2001. - Вип. 1.- 295

Природа. Населення. Господарство

1. Географічна енциклопедія України. В 3 - х т. – К. : УРЕ ім. М.П. Бажана, 1989-1993.
2. Надтока О.Ф. Географія рідного краю. Київщина. - Біла Церква: Мустанг, 1997. – 148 с.
3. Петренко Г.І. Рідний край. – Бориспіль, 1993. – 48 с.
4. Яценко В.С. Географія рідного краю. Київщина: Підруч. для 5 кл. загальноосвіт. шк. Київ. обл. / За ред. Л.Б.Паламарчук. – К. : Магістр-S, 1997. – 120 с.

Історичний розвиток Київщини

1. Перерва В.С. Графи Браницькі – підприємці та меценати. – Біла Церква: Видавець Пшонківський О.В.,2010. – 270 с.:іл.
2. Історія шкільництва в містах і селах Київщини ХІХ– початку ХХ століття. – Біла Церква: Видавець Пшонківський О.В.,2008. – 672 с.:іл.
3. Заклади освіти Київщини. Минуле та сучасне. – К.: (Вид.О.М.Ешке), 2002. – 528 с.
4. Історія поселень Броварського краю. 3 т. Бровари: Водограй, 2003. – 640 с.
5. Шафаренко А.М. "Германівка - мій вічний диво грай", Обухів, 2008. – 640 с.
6. Смовж П.Я. "Крізь роки і відстані". Нариси історії Іванівського району, 2001. –480 с.
7. Салій О. "Зустрічі на землі Кагарлицькій", 2006. – 552 с.
8. Чорні жнива на Фастівщині, Науково-інформаційний бюлетень, 2008. – 302 с.
9. Село Зазім'я на Київщині. Історико-красознавчий нарис, 2000. – 224 с.
10. Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів – 1939,1999,2009.Інформаційне видання, 2009. – 336 с.
11. Салій О. Богуслав. Історія і сучасність. Нариси, 2010. – 319 с.

12. Серія "Історична спадщина Обухівщини". Нариси історії Обухівського району. – 2008, 2009, 240 с.
13. Цимбалюк В.І., Пасічник Ю.І. Колиска українського народу.- К.: Магістр-S, 2000. – 232 с.

Освіта. Наука. Культура

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993. – 588 с.
2. Історія Української культури /За заг. ред. І. Крип'якевича. – К., 1994. – 518 с.
3. Лозко Г. Українське народознавство. – К., 1995. – 320 с.
4. Сквирський ліцей: традиції і сучасність /Упор. і заг. ред. В.І.Цимбалюк. - Сквиря, 1999. – 216 с.
5. Скуратівський В.Т. Місяцелік: Український народний календар. – К.: Мистецтво, 1992. – 208 с.
6. Храплива–Щур Л. Українські народні звичаї в теперішньому побуті. – Фастів: Поліфаст, 1993. – 155 с.

Мова та література

1. Глуценко В. Великий Кобзар і Миронівщина. – Миронівка: "Миронівський край", 1998. – 98 с.
2. Література Баришівщини. - Баришівка, 1999. - 95 с.
3. Література рідного краю: навчально-методичний посібник. – Біла Церква, 1997. – 44 с.
4. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К.: Наукова Думка, 1993. – 148 с.
5. Раковський К.В. Література Переяславщини. – Переяслав-Хмельницький: ВО Пальміра, 1995. – 134 с.
6. Література рідного краю: Навчально-методичний посібник. – Біла Церква, 1997. – 44 с.

Туристсько – краєзнавічі дослідження Київщини

1. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм: навч. посібник. – К. : Вища шк., 1994. – 191 с.
2. Методика польових фізико – географічних досліджень: Посібник. – К., 1999. – 68 с.
3. Шляхи організації фольклорно–пошукової роботи учнів: Метод. реком. – К., 1999. – 47 с.
4. Янко М.Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник –К.: Знання, 1998.– 432

АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ